
ՀԱՄԱԿԱՐԳԶԱՅԻՆ ՀԱՓՇՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՏԱՐՈՂ ԱՆՁԻ ՔՐԵԱՔԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Իսրայելյան Գևորգ

ՀՀ ԳԱԱ Փորձաքննությունների

ազգային բյուրոյի քրեաբանության

կիրառական հիմնախնդիրների

գիտահետազոտական կենտրոնի պետ,

Եվրասիա միջազգային համալսարանի դասախոս

իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

DOI: 10.63925/18294847-2025.19օր-03

Համառոտագիր. Վերջին տարիների վիճակագրական տվյալների վերլուծությունը բացահայտել է համակարգչային հափշտակությունների կայուն աճ: Դա խոսում է կանխարգելիչ ներգործության ակտիվացման անհրաժեշտության մասին: Համակարգչային հափշտակությունների նկատմամբ կանխարգելիչ ներգործության ապահովման, մասնավորապես՝ անհատական կանխարգելիչ աշխատանքների կազմակերպման համար հարկավոր է նշված հանցատեսակների քրեաբանական բաղադրիչների, այդ թվում՝ հանցագործի անձի հետազոտության իրականացում:

Հոդվածում ներկայացված են համակարգչային հափշտակություններ կատարող անձի՝ հեղինակի կողմից իրականացված քրեաբանական հետազոտության արդյունքները՝ 2019-2024 թվականներին կայացված 30 դատական ակտերի տվյալների հիման վրա: Հետազոտության միջոցով բացահայտվել են հանցագործի անձի կառուցվածքային տարրերը բնութագրող հատկանիշները և դրանց քրեաբանական նշանակությունը:

Հեղինակի հետազոտության արդյունքները վկայում են, որ համակարգչային հափշտակություններ կատարող անձին ընդհանրացված ձևով բնորոշ է երիտասարդ տարիքի (24-40 տարեկան) քրեական ակտիվությունը, արական սեռին պատկանելությունը, ազգությամբ հայ, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի

լինելը, ամուսնական հարաբերությունների առկայությունը, ցածր կրթական մակարդակը, մշտական աշխատանքային զբաղվածության բացակայությունը, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հետ աշխատելու լավ հմտությունները, հանցանքը գերազանցապես շահադիտական դրդապատճառով կատարելը: Նշված և հանցագործին բնութագրող այլ տվյալները պետք է հաշվի առնվեն վերոհիշյալ հանցագործությունների անհատական կանխարգելման ուղղվածությունը որոշելիս, մեթոդն ընտրելիս և կազմակերպական բնույթի այլ հարցեր կարգավորելիս:

Բանալի բառեր. համակարգչային հափշտակություն, հանցագործի անձ, քրեաբանական պատկեր:

Ներածություն

Վիճակագրական տվյալները վկայում են համակարգչային հափշտակությունների քրեաբանական բացասական միտումների մասին: Այսպես, 2021 թվականին արձանագրվել է համակարգչային հափշտակության 181, 2022 թվականին՝ 461 (154.7%-ով աճ), 2023 թվականին՝ 630 դեպք (36.7%-ով աճ):¹ Դա խոսում է կանխարգելիչ ներգործության ակտիվացման անհրաժեշտության մասին:

Համակարգչային հափշտակությունների նկատմամբ կանխարգելիչ ներգործության ապահովման, մասնավորապես՝ անհատական կանխարգելիչ աշխատանքների կազմակերպման համար հարկավոր է նշված հանցատեսակների քրեաբանական բաղադրիչների, այդ թվում՝ հանցագործի անձի համալիր հետազոտության իրականացում:

Նշվածից ելնելով՝ սույն հետազոտության նպատակն է համակարգչային հափշտակություններ կատարող անձի քրեաբանական պատկերի բացահայտումը: Հետազոտության խնդիրն է հանցագործի անձի կառուցվածքային տարրերի ներկայացումը և դրանց քրեաբանական նշանակության բացահայտումը:

Հետազոտության առարկան են կազմել համապատասխան քրեական գործերով 2019-2024 թվականներին կայացված 30 դատական ակտ:

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության դատախազության 2022 թվականի գործունեության մասին հաղորդում, էջ 19 // https://www.prosecutor.am/storage/dynamic_web_pages/rep_50_8560351818.pdf (վերջին մուտք՝ 08.01.2025 թ.), Հայաստանի Հանրապետության դատախազության 2023 թվականի գործունեության մասին հաղորդում // https://www.prosecutor.am/storage/dynamic_web_pages/dyn_page_285_1465690793.pdf (վերջին մուտք՝ 08.01.2025 թ.), էջեր 16-17:

Հիմնական հետազոտությունը

Համակարգչային հափշտակություններ կատարող անձը բնորոշվում է որպես համապատասխան հանցագործություն կատարած մարդու՝ սոցիալապես նշանակալի հատկությունների ամբողջություն, որոնք, արտաքին պայմանների հետ զուգակցվելով, ազդում են նրա հանցավոր վարքագծի վրա²:

Քննարկվող հասկացության համար պարտադիր է այն հանգամանքը, որ հանցագործությունը կատարվում է անձին հատկանշական հակահասարակական հայացքների և կիբեռանվտանգության հանդեպ բացասական վերաբերմունքի, այլոց սեփականության նկատմամբ ոտնձգություն կատարելու վաղորդ ծագած դիտավորության առկայության արդյունքում:

Համակարգչային հափշտակություններ կատարող անձն ունի որոշակի կառուցվածք, որը ներառում է հետևյալ ենթակառուցվածքները.

1. Սոցիալ-ժողովրդագրական հատկանիշներ

Հատկանիշների այս խումբն են կազմում անձի սեռը, տարիքը, ընտանեկան և պաշտոնական դրությունը, մասնագիտությունը և այլ հատկանիշները:

Սեռային հատկանիշի առումով քննարկվող հանցատեսակները գերազանցապես կատարվել են տղամարդկանց կողմից (97,22 %): Կանայք, որպես կանոն, հանցակցել են հափշտակությունների կատարմանը:

Քրեական ակտիվությունն արձանագրվել է 24-40 տարիքային սահմանում:

Հանցանք կատարողների 94,44 %-ն ազգությամբ հայեր են, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներ:

Հանցավորների ընտանեկան դրությունն ունի հետևյալ պատկերը՝ 51,43 %-ն ամուսնացած է, 45,79 %-ը՝ ամուրի, 2,78 %-ը՝ ամուսնալուծված:

Մեր հետազոտության արդյունքները վկայում են, որ քննարկվող կատեգորիայի հանցավորներն ունեն ցածր կրթական մակարդակ: Այսպես, հանցավորների 69,44 %-ն ունի միջնակարգ, 27,78 %-ը՝ բարձրագույն, 2,78 %-ը՝ թերի բարձրագույն կրթություն:

Հանցագործների մեծամասնությունն աշխատանքային զբաղվածություն չունի: Այսպես, ուսումնասիրված անձանց 86,11 %-ը չի աշխատում: Փոխարենը նրանք լավ են

² Տե՛ս **Кобец П. Н.**, Личность рецидивиста и особенности ее формирования // Закон и право 2001, № 11, էջ 39:

տիրապետում համակարգչային տեխնոլոգիաներին, ինչի մասին են վկայում հանցանքի կատարման մեխանիզմի առանձնահատկությունները:

2. Բարոյական որակներ և հոգեբանական առանձնահատկություններ, դրդապատճառային ոլորտ

Բարոյական որակները և հոգեբանական առանձնահատկությունները թույլ են տալիս խորությամբ ճանաչել անձի բովանդակությունը: Հատկանիշների տվյալ խումբը հաճախ բաժանվում է ենթախմբերի, մասնավորապես՝ առանձնացվում են գիտակցության արժեքային-նորմատիվային բնութագրերը (հայացքներ, համոզմունքներ, արժեքային կողմնորոշումներ), պահանջմունքային-դրդապատճառային ոլորտը (պահանջմունքներ, հետաքրքրություններ, դրդապատճառներ)³:

Համակարգչային հափշտակությունների դրդապատճառներն առավելապես ուղղված են անձի նյութական հետաքրքրությանը՝ գումար, այլ արժեքներ ապօրինի ձեռք բերելուն: Ըստ այդմ՝ գերակշռող է շահադիտական դրդապատճառը:

Երբեմն համակարգչային համակարգ կամ ցանց ներթափանցելը, հափշտակություն կատարելը կապված է տարբեր տեսակի դեստրուկտիվ դրդապատճառների հետ: Այդպիսին է մոտ շրջապատում իրեն հաստատելը որպես սոցիալական և կենսաբանական էակ: Նշվածից ելնելով՝ շահադիտական շարժառիթից բացի հանդիպում է նաև ինքնահաստատումը: Երբեմն այդ շարժառիթները համադրվում են: Հաշվի առնելով հանցավորների տարիքային առանձնահատկությունները՝ շահադիտական և ինքնահաստատման շարժառիթների համադրությունը լիովին օրինաչափ է⁴:

Հանցանքի կատարման շարժառիթներից են նաև սեփական հմտությունների կատարելագործման ձգտումը, հետաքրքրասիրությունը⁵:

3. Իրավաբանական հատկանիշներ

³ Տե՛ս **Чуфаровский Ю. В.**, Криминология в вопросах и ответах: учеб. пособие. – М.: ТК ВЕЛБИ, Изд.-во «Проспект», 2006, էջ 38:

⁴ Տե՛ս **Шапошников А. А.**, Криминологическая характеристика личности киберпреступника // <https://cyberleninka.ru/article/n/kriminologicheskaya-harakteristika-lichnosti-kiberprestupnika-1/viewer> (վերջին մուտք՝ 08.01.2025թ.):

⁵ Տե՛ս **Белевитина Ю. В.**, Криминологический портрет личности киберпреступника в современной России // Международный практический журнал «Инновационная наука», 12-2 / 2022, էջ 63:

Իրավաբանական հատկանիշներից են դատվածության առկայությունը, խմբի կազմում հանցանքը կատարելու փաստերը: Ուսումնասիրված անձանց 97,22 %-ը նախկինում դատվածություն չի ունեցել: Խմբի կազմում հանցանք կատարելու ցուցանիշը կազմում է 16,67 %:

Այսպիսով՝ համակարգչային հափշտակություններ կատարողներին ընդհանրացված ձևով բնութագրական է երիտասարդ տարիքը՝ 24-40 տարեկան, արական սեռին պատկանելությունը, ազգությամբ հայ, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի լինելը, ցածր կրթական մակարդակը, ամուսնական հարաբերությունների առկայությունը, մշտական օրինական եկամուտի աղբյուրի բացակայությունը, շահադիտական դրդապատճառով հանցանք կատարելը, նախկինում դատվածություն չունենալը, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հետ աշխատելու լավ հմտությունները:

Վերը նկարագրված տվյալներն ունեն կարևոր քրեաբանական նշանակություն: Այսպես.

1) տարիքային բնութագրումը թույլ է տալիս դատել որոշակի տարիքային խմբի ներկայացուցիչների քրեածին ակտիվության դրսևորման ինտենսիվության աստիճանի և հանցավոր վարքի առանձնահատկությունների մասին,

2) կրթական մակարդակը մեծապես կանխորոշում է հանցագործության կատարման եղանակը, օգտագործվող միջոցների բնույթը,

3) բարոյական որակները և հոգեբանական առանձնահատկությունները թույլ են տալիս խորությամբ բացահայտել անձի բովանդակությունը, ընտրել հոգեբանական ներգործության արդյունավետ հնարքներ և այլն⁶:

Համակարգչային հափշտակություններ կատարող անձին նկարագրող տեղեկատվության հիման վրա պետք է կառուցվի այդ հանցատեսակների անհատական կանխարգելումը: Նշված տվյալները հնարավորություն են տալիս որոշել անհատական կանխարգելիչ միջոցառումների ուղղվածությունը (օրինակ՝ խմբային հանցանք կատարելու պարագայում դա այլ է, միանձնյա կատարելու դեպքում՝ այլ), ընտրել ներգրավվող անձ (օրինակ՝ արդյունավետ կարող է լինել ամուսնու կամ հանցավորի

⁶ Տե՛ս **Իսրայելյան Գ.**, Թմրահանցագործի անձը և Հայաստանի Հանրապետությունում թմրահանցագործությունների անհատական կանխարգելման որոշ հարցեր // ՀՀ սահմանադրական դատարան. Տեղեկագիր. 4 (112) 2023, էջ 56:

համար հեղինակություն ունեցող այլ անձի մասնակցությունը կանխարգելիչ միջոցառումներին) և այլն:

Եզրակացություն

Կատարված հետազոտության արդյունքները թույլ են տալիս ձևակերպել հետևյալ եզրահանգումները.

1. Համակարգչային հափշտակություններ կատարող անձին ընդհանրացված ձևով բնորոշ է երիտասարդ տարիքի (24-40 տարեկան) քրեական ակտիվությունը, արական սեռին պատկանելությունը, ազգությամբ հայ, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի լինելը, ամուսնական հարաբերությունների առկայությունը, ցածր կրթական մակարդակը, մշտական աշխատանքային զբաղվածության բացակայությունը, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հետ աշխատելու լավ հմտությունները, հանցանքը շահադիտական դրդապատճառով կատարելը:

2. Վերը նկարագրված տվյալներն ունեն կարևոր քրեաբանական նշանակություն: Այսպես, տարիքային բնութագրումը թույլ է տալիս դատել որոշակի տարիքային խմբի ներկայացուցիչների քրեածին ակտիվության դրսևորման ինտենսիվության աստիճանի և հանցավոր վարքի առանձնահատկությունների մասին, կրթական մակարդակը մեծապես կանխորոշում է հանցագործության կատարման եղանակը, օգտագործվող միջոցների բնույթը, բարոյական որակները և հոգեբանական առանձնահատկությունները հնարավորություն են ընձեռում խորությամբ բացահայտել անձի բովանդակությունը, ընտրել հոգեբանական ներգործության արդյունավետ հնարքներ և այլն:

3. Համակարգչային հափշտակություններ կատարող անձին նկարագրող տեղեկատվության հիման վրա պետք է կառուցվի այդ հանցատեսակների անհատական կանխարգելումը: Նշված տվյալները հնարավորություն են տալիս որոշել անհատական կանխարգելիչ միջոցառումների ուղղվածությունը, ընտրել ներգրավվող անձ և այլն:

КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ ЛИЧНОСТИ ПРЕСТУПНИКА, СОВЕРШАЮЩИЙ КОМПЬЮТЕРНОЕ ХИЩЕНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

Исраелян Геворг

кандидат юридических наук, доцент,

Начальник Научно-исследовательского центра

прикладных проблем криминологии

Национального бюро экспертиз Национальной академии наук РА,

преподаватель Международного университета Евразия

Аннотация. Анализ статистических данных за последние годы выявил устойчивый рост компьютерных хищений. Это свидетельствует о необходимости активации предупредительного воздействия. В целях обеспечения предупредительного воздействия, в частности, для организации индивидуальных профилактических работ, необходимо осуществить исследование криминологических составляющих указанных преступлений, в том числе личности преступника.

В статье представлены результаты проведенного автором исследования лица, совершившего компьютерные хищения, на основе данных 30 судебных актов, принятых в 2019-2024 годах. В результате исследования раскрыты признаки, характеризующие структурные элементы личности преступника и их криминологическое значение.

Результаты исследования автора доказывают, что для лица, совершающего компьютерные хищения, в целом характерна криминальная активность в молодом возрасте (24-40 лет), принадлежность к мужскому полу, армянской национальности, гражданству Республики Армения, наличие супружеских отношений, низкий уровень образования, отсутствие постоянной работы, наличие хороших навыков работы с информационными технологиями, совершение преступления с корыстными мотивами. Указанные и другие данные, характеризующие преступника, должны учитываться при определении направления индивидуальной профилактики вышеупомянутых преступлений, выборе метода и решении других вопросов организационного характера.

Ключевые слова: компьютерное хищение, личность преступника, криминологический портрет.

THE CRIMINOLOGICAL PORTRAIT OF THE PERSONALITY OF A CRIMINAL WHO COMMITS COMPUTER THEFT IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

Israyelyan Gevorg

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,

Head of the Scientific Research Center of

Applied problems in criminology of

National Bureau of Expertises of

National Academy of Sciences of the Republic of Armenia,

Lecturer of the Law Department at Eurasia International University

Summary: An analysis of statistical data in recent years has revealed a steady increase in computer theft. This indicates the need to activate the preventive effect. In order to ensure a preventive effect, in particular, for the organization of individual preventive work, it is necessary to carry out a study of the criminological components of these crimes, including the personality of a criminal.

The article presents the results of the author's study of a person who committed computer theft, based on data from 30 judicial acts adopted in 2019-2024. As a result of the study, the signs characterizing the structural elements of the criminal's personality and their criminological significance are revealed.

The results of the author's research prove that a person committing computer theft is generally characterized by criminal activity at a young age (24-40 years old), belonging to the male sex, Armenian nationality, citizenship of the Republic of Armenia, marital relations, low level of education, lack of permanent work, good information technology skills, committing a crime with selfish motives. These and other data characterizing the personality should be taken into account when determining the direction of individual prevention of these crimes, choosing a method and solving other organizational issues.

Key words: computer theft, criminal personality, criminological portrait.

Հոդվածը գրախոսվել է՝ 20.12. 2024թ.
Ներկայացվել է տպագրության՝ 10.01.2025թ.